Sprawozdanie

XII Seminarium Badaczy Prawa Konstytucyjnego

Prawo do sądu w teorii i praktyce, Wrocław, 21–23 października 2015 r.

W dniach 21–23 października 2015 r. we Wrocławiu odbyły się spotkania naukowe zatytułowane *Prawo do sądu w teorii i praktyce*. Spotkania zrealizowano w ramach XII edycji Seminarium Badaczy Prawa Konstytucyjnego, a trudu ich organizacji podjęli się dr Marta Kłopočka-Jasińska (Wyższa Szkoła Prawa im. Heleny Chodkowskiej we Wrocławiu) oraz dr Wojciech Szydło (Uniwersytet Wrocławski). Spotkania zostały zorganizowane w ramach projektu badawczego sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/08/A/HS5/00642.

W pierwszym dniu zostały przeprowadzone warsztaty naukowe pod tytułem *Konstytucyjne prawo do sądu w sferze stosowania prawa*, prowadzone przez dr Agnieszkę Gajdę (Uniwersytet Gdański). Podczas warsztatów analizowane były wybrane orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego odnoszące się do zagadnienia prawa do sądu na gruncie postępowania cywilnego, karnego i sądowniczoadministracyjnego, które zaprezentowali doktoranci: mgr Paweł Króliczek (Uniwersytet Śląski), mgr Anna Drozd (Uniwersytet Wrocławski) oraz mgr Kazimierz Leżak (Uniwersytet Wrocławski). Uczestnicy warsztatów podzieli się swoimi wątpliwościami dotyczącymi słuszności niektórych rozwiązań przyjętych przez ustawodawcę, a także rozbieżności występujących w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego.

W drugim dniu odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa zatytułowana *Konstytucyjne prawo do sądu w teorii i praktyce*. Otwarcia konferencji w imieniu organizatorów dokonała dr Marta Kłopotcka-Jasińska, przedstawiając program konferencji i najważniejsze zagadnienia, jakie będą poruszane przez prelegentów. W imieniu rektora Uniwersytetu Wrocławskiego oraz dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii UWr głos zabrał prof. dr hab. Krystian Complak, który serdecznie przywitał uczestników oraz wskazał, iż temat konferencji należy do najbardziej atrakcyjnych w doktrynie prawa konstytucyjnego. Jednocześnie wyraził nadzieję, że referaty przygotowane przez prelegentów przyczynią się do wzbogacenia praktyki stosowania prawa.

W ramach konferencji odbyły się trzy sesje referatów. Pierwsza sesja, zatytułowana *O prawie do sądu „szkiełkiem i okiem” konstytucjonalisty*, prowadzona była przez prof. dr hab. Annę Młynarską-Sobaczewską (Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk). Pani profesor wygłosiła również pierwszy referat w tej sesji na temat *Konstytucyjne podstawy prawa do sądu* przygotowany wspólnie z prof. dr hab. Agnieszką Bień-Kacalą. W swoim wystąpieniu referentka wskazała, iż prawo do sądu to również prawo do odpowiedniej organizacji sądownictwa, prawo do rozpoznania sprawy według reguł kontrydiktoryjności i jawności, a także prawo do otrzymania uzasadnienia wyroku. W dalszej części referatu prelegentka przedstawiła szereg przykładów rozwiązań normatywnych oraz praktyki orzeczniczej, z których wynika, iż prawo do sądu określone w poszczególnych ustawach procesowych nie zawsze spełnia standardy określone w konstytucji.

Kolejne wystąpienie pod tytułem *Prawo do sądu jako zasada konstytucyjna, czyli o granicach swobody ustawodawcy w kształtowaniu standardów prawa do sądu* przygotowała dr Joanna Juchniewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Referentka wskazała, iż prawo do sądu nie jest prawem bezwzględnym, może być ograniczone przez ustawodawcę przy zaistnieniu przesłanek wskazanych w art. 45 ust. 2 Konstytucji. W tym kontekście najistotniejsze znaczenie ma możliwość ograniczenia prawa do sądu ze względu na klauzulę porządku publicznego państwa. Stąd też zdaniem referentki ustawodawca posiada szeroką swobodę w zakresie tworzenia standardów prawa do sądu w przepisach ustaw procesowych oraz może ograniczać to prawo w pewnych przypadkach.

Referat dr hab. Moniki Florczak-Wątor (Uniwersytet Jagielloński) dotyczył tematu *Prawo do sądu jako prawo jednostki i jako gwarancja horyzontalnego działania praw i wolności*. W swoim wystąpieniu referentka zwróciła uwagę na istotę prawa do sądu jako gwarancji poczucia bezpieczeństwa obywateli, którzy dzięki temu mogą dochodzić swoich konstytucyjnych praw i wolności naruszonych przez inne osoby oraz przez organy państwa. Prelegentka wskazała na szereg przykładów z orzecznictwa wskazujących na możliwość oparcia prawa do sądu w konkretnej sprawie bezpośrednio z Konstytucji. Wskazała również na konieczność badania przez sądy odwoławcze kwestii uwzględniania konstytucyjnych standardów prawa do sądu w postępowaniu przez sądami pierwszej instancji.

W dyskusji wskazano na szereg wątpliwości związanych z aktualnie obowiązującymi regulacjami dotyczącymi postępowania cywilnego i ich zgodnością z konstytucyjnymi standardami prawa do sądu. Podniesiono między innymi, iż wątpliwości budzi możliwość odrzucania skarg kasacyjnych przez Sąd Najwyższy z uwagi na brak istotnego zagadnienia prawnego. Negatywnie oceniono analogiczną możliwość odrzucania skarg konstytucyjnych, wprowadzoną w nowej ustawie o Trybunale Konstytucyjnym. Wskazano także na wątpliwości co do słuszności przyznania referendarzom kompetencji do wydawania nakazów zapłaty.

Druga sesja konferencji prowadzona była przez prof. dr hab. Radosława Grabowskiego (Uniwersytet Rzeszowski) i dotyczyła zagadnienia *Jeden model sądowej ochrony czy różne standardy?* W referacie pod tytułem *Prawo do sądu w świetle Karty Praw Podstawowych* dr Agnieszka Frąckowiak-Adamska (Uniwersytet Wrocławski) podjęła się próby wskazania praw chronionych przez art. 47 Karty Praw Podstawowych. Referentka zwróciła szczególną uwagę na niespójność terminologiczną w prawie UE oraz różnice znaczeniowe pomiędzy pojęciem „prawo do sądu” a pojęciem „right to a fair trial”. Posługując się orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wskazała na przypadki stosowania art. 47 KPP w postępowaniach przed instytucjami UE oraz przed sądami krajowymi.

Kolejne wystąpienie dra Marcina Dąbrowskiego (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) dotyczyło tematu *Prawo do sądu w sprawach administracyjnych*. Referent zwrócił uwagę na specyfikę postępowania administracyjnego oraz sądownoadministracyjnego. Wskazał między innymi na fakt, iż prawo

do zaskarżenia decyzji organu służy jedynie stronie – obywatelowi. Prawo to nie dotyczy zatem organów administracji publicznej czy organów jednostek samorządu terytorialnego. Dopiero w postępowaniu przed sądem administracyjnym zachowana jest względna równość stron, której wcześniej nie było. W konkluzji referent wskazał, iż odmienna regulacja prawa do sądu w postępowaniu sądownoadministracyjnym wynika z charakteru tego postępowania, bowiem sąd administracyjny orzeka o legalności decyzji administracyjnej, przez co ma jedynie pośredni wpływ na rozstrzygnięcie o prawach i wolnościach strony postępowania.

Dr Wojciech Szydło (Uniwersytet Wrocławski) przedstawił referat dotyczący *Prawa do sądu w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów w świetle Konstytucji RP*. W swoim wystąpieniu prelegent skupił się przede wszystkim na możliwości wniesienia zażalenia do sądu na postanowienia wydane przez prezesa UOKiK w toku postępowania antymonopolowego. Obecnie w kilku wypadkach przepisy ustawy nie przewidują takiej możliwości. Natomiast w orzecznictwie wskazuje się na potrzebę szerszego badania uchybień proceduralnych popełnionych przez prezesa UOKiK w postępowaniu sądowym. W ocenie referenta w tym wypadku orzecznictwo naprawia błędne rozwiązania ustawowe. Zdaniem referenta *de lege ferenda* należałoby wprowadzić instytucję chroniącą prawa przedsiębiorców w postępowaniu antymonopolowym, np. w postaci rzecznika praw przedsiębiorców, który prowadziłby kontrolę formalną działalności prezesa UOKiK.

W ostatnim wystąpieniu w tej sesji mgr Dominika Czerniak (Uniwersytet Warszawski) przedstawiła temat *Prawa do sądu w sprawach karnych*. Referentka wskazała na odmienność pojęcia „sprawy” w postępowaniu karnym i w prawie konstytucyjnym. Zauważyła przy tym, iż konstytucyjne standardy prawa do sądu nie odnoszą się do postępowania przygotowawczego, które nie jest wymiarem sprawiedliwości. Zaznaczyła przy tym, iż odmienne zapatrywanie prezentuje Europejski Trybunał Praw Człowieka. Referentka podniosła również na szereg rozwiązań przyjętych w kodeksie postępowania karnego, które odbiegają od standardowego modelu prawa do sądu.

W dyskusji nad wygłoszonymi referatami zwrócono uwagę na wątpliwości co do konstytucyjności przepisów sądownoadministracyjnych, uzależniających możliwość otrzymania przez stronę uzasadnienia wyroku od uiszczenia opłaty. Rozważono również wątpliwości co do takich instytucji

procedury karnej jak umorzenie restytucyjne oraz subsydiarny akt oskarżenia. Nadto zwrócono uwagę na rozbieżności stanowisk pomiędzy Trybunałem Sprawiedliwości UE i Trybunałem Konstytucyjnym w kwestii pierwszeństwa stosowania europejskich i krajowych standardów prawa do sądu.

Trzecia sesja referatów poświęcona została tematowi *Konstytucyjne gwarancje prawa do sądu w porządkach prawnych wybranych państw*. Obradom przewodniczył prof. dr hab. Piotr Mikuli (Uniwersytet Jagielloński). Zagadnieniu *Prawo do sądu w Niemczech* poświęcone zostało wystąpienie dra Piotra Czarnego (Uniwersytet Jagielloński). Referent wskazał na brak pojęcia „prawa do sądu” w ustawie zasadniczej RFN – w doktrynie niemieckiej występuje pojęcie „prawa do ochrony sądowej”, czy też „roszczenie o ochronę sądową”. Jest ono wywodzone wprost z zasady państwa prawnego i traktowane jako zabezpieczenie spokoju społecznego, a niekoniecznie ochronę praw obywateli. Nadto w nauce niemieckiej prawo to odróżnia się od prawa do dwuinstancyjności postępowania. Na zakończenie referent przedstawił szczegółowe rozwiązania dotyczące organizacji sądownictwa w Republice Federalnej Niemiec.

Następnie dr hab. Monika Urbaniak (Uniwersytet Medyczny w Poznaniu) oraz dr Małgorzata Lorencka (Uniwersytet Śląski) przedstawiły referat pod tytułem *Prawo do sądu we Włoszech*. Referentki wskazały, iż we Włoszech dużo dyskutuje się na temat prawa do sądu, jednakże głównym problemem w tym państwie jest ośmieszanie prawa przez elity polityczne. Nawiązały przy tym do różnych przypadków naruszania konstytucyjnych zasad sądownictwa przez premiera Silvio Berlusconi, a także do statystyk związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości we Włoszech. W konkluzji przedstawiły główne przyczyny paraliżu sądownictwa w Republice Włoskiej

Kolejne wystąpienie dotyczące *Prawa do sądu we Francji* przedstawił mgr Radosław Puchta (Uniwersytet Warszawski). Zaznaczył, iż w prawie francuskim funkcjonuje prawo do rzetelnego procesu w postępowaniu sądowym, wywiedzione przez Radę Konstytucyjną z treści Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela. Nadto przedstawił rozwój doktryny prawa do skargi w sądownictwie administracyjnym. Zaznaczył przy tym, iż prawa do skargi nie należy utożsamiać z prawem do zaskarżenia wyroku, czy do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie. Następnie referent przedstawił szczegó-

łowe rozwiązania francuskie dotyczące organizacji sądownictwa i uprawnień stron postępowania.

Na zakończenie tej sesji dr Krzysztof Urbaniak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) przedstawił referat na temat *Prawo do sądu w Wielkiej Brytanii*. Referent nakreślił specyfikę brytyjskich rozwiązań prawnych w tej dziedzinie, wskazując że prawo do sądu w Wielkiej Brytanii jest rozumiane jako prawo dostępu do sądu, czyli prawo do uzyskania pomocy prawnej i zwolnienia od kosztów sądowych. Natomiast w pozostałym zakresie Brytyjczycy uważają, że ich standardy prawa do sądu wywodzone z *common law* są wyższe od standardów europejskich. Następnie referent przedstawił szczegółowe rozwiązania dotyczące organizacji sądownictwa w Wielkiej Brytanii.

W dyskusji poruszono kwestię różnic w modelu sądownictwa w Polsce oraz w krajach europejskich, wskazując na problemy związane z tłumaczeniem terminów obcojęzycznych na język polski. W podsumowaniu dyskusji prof. dr hab. Krystian Complak zauważył, iż na podstawie wystąpień referentów można zadać pytanie, czy o prawie włoskim można mówić poważnie, a o niemieckim żartobliwie. Przytoczył również przykłady dotyczące rozumienia pojęcia prawa do sądu w krajach pozaeuropejskich. Następnie podziękował wszystkim uczestnikom konferencji za przybycie, a referentom za wygłoszone referaty. Również dr Marta Kłopotcka-Jasińska złożyła w imieniu organizatorów podziękowania uczestnikom konferencji.

Ostatni dzień wrocławskiego spotkania konstytucjonalistów został poświęcony seminarium naukowemu na temat *Prawa do sądu w multientrycznym systemie prawa*, prowadzonemu przez dr Joannę Juchniewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski). Pierwszy referat pod tytułem *Polski Trybunał Konstytucyjny wobec europejskich standardów prawa do sądu* wygłosiła dr Anna Michalak (Uniwersytet Łódzki). Referentka poruszyła zagadnienie odwoływania się przez Trybunał Konstytucyjny do standardów prawa do sądu ustalonych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości UE. Nadto rozważyła możliwość stosowania europejskich standardów prawa do sądu w postępowaniu przed Trybunałem. W podsumowaniu krytycznie oceniła wpływ nowelizacji ustawy o Trybunale Konstytucyjnym na możliwość realizacji prawa do sądu przed tym organem.

Kolejne wystąpienie przygotowała mgr Agnė Juškevičiūtė-Vilienė (Uniwersytet Wileński, asystent sędziego Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej) na temat *Sąd Konstytucyjny Republiki Litewskiej wobec europejskich standardów prawa do sądu*. Referentka przedstawiła przepisy regulujące organizację i kompetencje Sądu Konstytucyjnego na Litwie. Wskazała, iż prawo do sądu na Litwie nie ma charakteru absolutnego, może być ograniczane ze względu na potrzebę ochrony innych wartości. Następnie referentka przytoczyła szereg przykładów z orzecznictwa na poparcie tej tezy. W konkluzji wskazała, że litewski Sąd Konstytucyjny często bezpośrednio odwołuje się w swych wyrokach do orzecznictwa ETPCz w Strasbourgu.

Na zakończenie seminarium i całego trzydniowego spotkania dr Marta Kłopocka-Jasińska (Wyższa Szkoła Prawa im. Heleny Chodkowskiej we Wrocławiu) zaprezentowała referat na temat *Prawo do sądu w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*. Referentka omówiła pojęcie prawa do sądu w Konwencji zaznaczając, iż należy je rozumieć jako prawo do rzetelnego procesu. Ponadto wskazała na rozumienie pojęć „sprawy cywilnej” i „karnej” na gruncie Konwencji. W konkluzji stwierdziła, że zakres stosowania art. 6 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności różni się od zakresu zastosowania art. 45 Konstytucji RP.

W dyskusji rozważano aktualne zagadnienia dotyczące sądownictwa konstytucyjnego, a także inne problemy związane z funkcjonowaniem systemu politycznego w Polsce. Po zakończeniu dyskusji dr Marta Kłopocka-Jasińska zamknęła obrady, dziękując wszystkim referentom oraz pozostałym uczestnikom za przybycie do Wrocławia i udział w spotkaniach naukowych.

Marek Woźnicki
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie)